

Till Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se
Dnr: U2020/03826/GV

Yttrande från Djurbranschens Yrkesnämnd över SOU 2020:33, Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning

Djurbranschens Yrkesnämnd, DYN, representerar arbetslivet och är ett samarbetsorgan för att främja utbildning och rekrytering inom djurbranschen utöver lantbruksdjur och häst. DYN företräder arbetsmarknadens parter inom branschen, se www.djuryn.se. DYN:s verksamhetsområden sysselsätter ca 20.000 yrkesverksamma i Sverige, i 7.000 företag med omsättning drygt 20 miljarder SEK. Den starka tillväxten fortsätter och har under den senaste femårsperioden ökat med 15 - 20 procent. Branschen har behov av yrkesverksamma med utbildning från såväl gymnasial, eftergymnasial som högskolenivå, vilka även besitter praktisk/ reell kompetens vad gäller handhavande av djur.

Inledande kommentarer

Djurbranschens Yrkesnämnd, DYN, önskar härmed lämna synpunkter på SOU 2020:33. Utredningen har gjort ett grundligt bakgrundsarbete och tagit fram värdefull kunskap och kartlagt behov av förändrad styrning av gymnasieskola och komvux. Däremot ser vi inte att utredningen visar att de åtgärder som föreslås kommer att lösa de identifierade problemen.

DYN:s synpunkter har utgångspunkt i djurbranschens behov av ungdomar från Naturbruksprogrammets inriktning Djur, med olika yrkesutgångar av hög kvalitet. Inom t.ex. djursjukvården är behovet av arbetskraft stort. Branschen utvecklar nu, inom Skolverkets försöksverksamhet, ett yrkesprov för djurvårdare på nivå två inom djurens hälso- och sjukvård enligt Jordbruksverkets krav. DYN verkar även för att utbildningsanordnarna fyller läkemedelsbranschens och universitetens behov av djurtekniker för arbete med forskningsdjur, där erforderlig kompetens från dag ett på arbetsplatsen styrs av EU-krav. Ytterligare starkt växande områden är mångfalden yrken i hundbranschen.

Kapitel 6.1.1 Det behövs nya principer för planering och dimensionering av utbudet i gymnasieskolan.

Utredningens förslag: När huvudmän bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa ska betydande hänsyn tas till både ungdomars efterfrågan och behov och arbetsmarknadens behov.

- a) DYN delar i stort sett problembilden som utredningen presenterar, där det regionalt och nationellt är för få elever som väljer yrkesutbildningar. Det är dock oklart hur utredningen tänker sig att åtgärden fler utbildningsplatser ska få effekten att fler ungdomar väljer yrkesutbildningar.

Andelen elever på yrkesprogrammen sjönk kraftigt då Gy2011 infördes, då gymnasieprogrammen presenterades som högskoleförberedande respektive yrkesprogram. Yrkesprogrammen uppfattas av många i målgruppen och deras föräldrar som återvändsgränder, utan möjlighet till ytterligare karriärvägar via högskolestudier. Endast sex procent av föräldrarna rekommenderar sina ungdomar att välja yrkesprogram. Djurbranschen är en av många branscher som har behov av att fler ungdomar väljer branschriktade gymnasieprogram, och där möjlighet samtidigt ges att förbereda sig för högskolestudier. Djurbranschen behöver såväl yrkesverksamma praktiker direkt efter naturbruksprogrammet, som högskoleutbildade yrkesverksamma med praktiska färdigheter och erfarenheter, t.ex. leg. veterinärer och djursjukskötare samt husdjursagronomer. Det breda naturbruksprogrammet är en bra bas för dessa karriärvägar.

DYN föreslår att den för elever och föräldrar första kritiska vägdelaren inför gymnasievalet snarast tas bort. Alla gymnasieprogram bör benämnas just "gymnasieprogram", utan en inledande uppdelning, och därmed gradering, i högskoleförberedande respektive yrkesprogram. Möjligheten till grundläggande och särskild behörighet inom dagens yrkesprogram bör även ses över. Detta gäller inte minst för naturbruksprogrammet, vilket sedan minst 20 år varit såväl yrkesinriktat som högskoleförberedande. Detta stödjer det behov som branschen har, liksom intresset hos en stor del av de studiemotiverade naturbrukseleverna, inte minst inom inriktning Djur.

- b) DYN ser svårigheter med utredningens förslag att huvudmännen ska bestämma och ta hänsyn till både arbetsmarknadens behov och elevers intresse och utbildningsbehov. Det är oklart hur utredningens förslag ska få fler elever intresserade av att välja "rätt" utbildning utifrån vad arbetsmarknaden efterfrågar, snarare än vad eleven själv vill välja. Valet till gymnasieskolan och en fullföljd gymnasieutbildning har fått en allt större betydelse för elever. Det är även viktigt att möjlighet ges till yrkesväxling senare i livet, eftersom arbetsmarknaden ständigt förändras.

DYN ser som viktigt att stödja elevernas intresse, i annat fall befarar vi att elever som inte kommer in på sitt förstahandsval får minskad motivation för sina gymnasiestudier, och därmed riskerar att hoppa av gymnasiet. Minskad motivation leder till problem för såväl individ som samhälle. Ofta krävs en gymnasieexamen för att etablera sig på arbetsmarknaden.

- c) Undersökningar visar att elever som inte får tillräcklig individuell karriärvägledning löper högre risk att hoppa av eller att byta program. En väl fungerande och likvärdig studie- och yrkesvägledning är särskilt viktig för ungdomar från hemmiljöer med svag kunskap om hela arbetsmarknaden och dess möjligheter.

DYN ser att stor vikt bör läggas vid en tidig, av huvudmannen oberoende och väl fungerande karriärvägledning, gärna utifrån förslagen i betänkandet Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle (SOU 2019:4).

- d) När man tittar på arbetsmarknadens behov är det viktigt att titta på läget idag, liksom att göra prognoser inför framtiden. Det gäller då att även beakta nya och växande branscher, inte bara de sedan länge etablerade. DYN ser som viktigt att offentlig statistik tar hänsyn till fler branscher än idag. Till exempel hundbranschens omfattning är omöjlig att uppskatta via nuvarande SSYK-koder.

En annan brist i nuvarande statistik är att företag med färre än fem anställda inte redovisas. Statistiken riskerar härmed att bli missvisande för branscher med stor

andel mycket små företag, som för många av naturbrukets branscher, t.ex. hundbranschen.

Kapitel 6.1.2 Kommuner ska samverka för ett ändamålsenligt utbud

Utredningens förslag: När det gäller gymnasieskolan ska kommunen ingå ett samverkansavtal som omfattar ett geografiskt område med minst ett visst antal invånare som ingår i gymnasieskolan målgrupp och med minst två andra kommuner. Samverkansavtalet ska avse planering och dimensionering och erbjudande av nationella program samt programinriktat val av yrkesintroduktion, utformande för en grupp elever inom gymnasieskolan. Samverkansavtalet ska utformas med hänsyn till ungdomars efterfrågan och behov samt arbetsmarknadens behov.

Kommuner av olika storlek har olika förutsättningar att samverka. Arbetsmarknadens behov skiljer sig åt i olika delar av landet. Regionala aktörer, som regioner och Arbetsförmedlingen, gör i dagsläget analyser av arbetslivets behov av kompetensförsörjning i närtid. Det är viktigt att beakta att gymnasieutbildningarna har ett mycket bredare uppdrag, och att samtidigt rusta eleverna för en längre tidshorisont.

Ett antal naturbruksutbildare har regionen som huvudman, som i Sörmland, Östergötland, Jönköping, Västra Götaland, Halland, och fungerar då som gröna utbildningscenter med gymnasie-, komvux-, YH- och uppdragsutbildningar. Många naturbruksutbildningar är riksrekryterande, det vill säga med större upptagningsområden än dagens regioner.

DYN föreslår att samverkansavtal skapas med regionen som bas. På detta sätt kan bl.a. undvikas att mindre kommuner samt regionala huvudmän hamnar utanför samverkansavtal. Dialog och samverkan bör även ske mellan regioner för att minska "stuprör". En sådan modell bör kunna leda till effektivare nyttjande av samhällets resurser.

Kapitel 6.3.1 Skolverket ska ta fram regionala planeringsunderlag om behovet av gymnasial utbildning

Utredningens förslag: Skolverket ska få i uppdrag att kontinuerligt ta fram regionala planeringsunderlag för utbudet av utbildning. Underlagen ska fungera som stöd till huvudmännen för gymnasieskolan och komvux i deras arbete med planering och dimensionering av nationella program samt programinriktat val och yrkesintroduktion, utformade för en grupp elever och av en sammanhållande yrkesutbildning i komvux på gymnasial nivå. Vidare ska Skolverket stödja huvudmännen genom analyser av elevers efterfrågan och behov samt arbetsmarknadens behov och av hur planeringen av utbudet ska främja effektiv användning av samhällets resurser. Flera myndigheter med befintliga uppdrag om analys och prognoser ska få i uppdrag att förse Skolverket med analyser av arbetsmarknadsbehoven på regional nivå som ska användas på regional nivå.

Flera utredningar (Valideringsdelegationen, Arbetsmarknadsutredningen, Komvuxutredningen) betonar att det krävs strategiska och samordnande insatser för att möta arbetsmarknadens framtida kompetensförsörjningsbehov. Sveriges regioner, i dialog med Tillväxtverket, tar idag fram analyser och prognoser av kompetensutvecklingsbehov och strategisk kompetensförsörjning. Detta bidrar till regionala och nationella kartläggningar inklusive behov inom gymnasieskola, kommunal vuxenutbildning och eftergymnasiala skolformer. Yrkeshögskola och arbetsmarknadsutbildningar fyller ett mer omedelbart

behov av arbetskraft. För gymnasieskolan gäller att ha ett långsiktigt fokus. Här är viktigt att beakta även nya och växande branscher, så att inte gamla strukturer cementeras.

DYN utgår ifrån att en samhällsekonomisk vinst kan nås om en tydlig ansvarsfördelning och samverkan sker mellan Skolverk och regionerna angående analys och prognoser av arbetsmarknadens behov på lokal och regional nivå. Dialog och samverkan bör även ske mellan regionerna. Samverkan bör även ske mellan det offentliga och arbetslivet för att lösa dimensionering av utbildning och vidare kompetensutveckling för att möjliggöra individers livslånga lärande.

Kapitel 6.3.5 Regionala branschråd för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska bidra till information om arbetsmarknadens behov

Utredningens förslag: Det ska finnas regionala branschråd för gymnasieskolans och gymnasiesärskolans yrkesutbildning som kommunen ska ansvara för. De ska bidra med att bedöma arbetsmarknadens behov i varje primärt samverkansområde. Samverkansavtalen ska innehålla reglering av hur branschråden ska organiseras. De regionala branschråden får omfatta ett eller flera primära samverkansområden. Branschråden ska regelbundet behandla frågor om nationella yrkesprogram, programinriktat val som är inriktade mot ett yrkesprogram, yrkesintroduktion och nationella program inom gymnasiesärskolan, som erbjuds i samverkansområdet. Samtliga samverkande kommuner, enskilda huvudmän som bedriver utbildning inom samverkansområdet, regional utvecklingsansvarig aktör, Arbetsförmedlingen och representanter för branschområdet ska erbjudas delta.

Samverkan med näringslivet måste samordnas. Idag finns inom naturbruksprogrammet gymnasieskolornas lokala programråd. På en del håll i landet finns etablerade regionala branschråd som drivs av regioner och branscher och som omfattar flera skolformer; från gymnasiet till kommunal vuxenutbildning samt yrkeshögskola, universitet och högskola.

DYN ser en risk i att branscher med stor andel soloföretag har svårt att utan kostnads-täckning engagera sig i olika regionala branschråd, särskilt om varje samverkansområde endast består av ett fåtal kommuner. Vi anser att offentliga medel bör avsättas till arvodering av sådana branschrepresentanter. Det vore dessutom olyckligt om förslaget med regionala branschråd innebär att nu fungerande former för branschsamverkan på regional nivå tvingas läggas ned.

För Djurbranschens Yrkesnämnd

Ulf Uddman, ordförande

VD Svenska Kennelklubben
tel. 08 795 3010, ulf.uddman@skk.se